

Α΄ Εισαγωγικές παρατηρήσεις.

Βασική προϋπόθεση για την απονομή σύνταξης στα μέλη οικογενείας είναι ο θάνατος του αμέσως ασφαλισμένου ή του συνταξιούχου λόγω γήρατος ή αναπηρίας . Δεν ενδιαφέρει, αν η αιτία του θανάτου οφείλεται στον ίδιο τον θανόντα, δηλ. είναι αδιάφορο έστω και εάν πρόκειται περί αυτοκτονίας. Ενδιαφέρει όμως, αν ο θάνατος οφείλεται σε ατύχημα εργατικό ή μη και σε επαγγελματική σθένεια σε ό,τι αφορά τις χρονικές προϋποθέσεις ασφάλισης και το ποσό της σύνταξης. Επίσης ενδιαφέρει, αν ο θάνατος προεκλήθη από εγκληματική ενέργεια μέλους της οικογένειας του θανόντος που από το γεγονός του θανάτου αντλεί δικαίωμα σύνταξης. Εφόσον με απόφαση του αρμοδίου ποινικού δικαστηρίου ο υπαίτιος καταδικασθεί γ'αυτή την ενέργεια, στερείται του δικαιώματος σύνταξης (άρθρ. 28 παρ. 13 α.ν. 1846/51) χωρίς αυτό να έχει καμιά επίπτωση στα δικαιώματα των άλλων μελών οικογενείας, αν υπάρχουν.

Με το θάνατο εξομοιώνεται και η **αφάνεια**, η οποία, κατ'άρθρ. 6 και 40 - 50 του ΑΚ αναγνωρίζεται με απόφαση του αρμοδίου τακτικού δικαστηρίου, εφόσον:

α) Κατά τη διάρκεια τουλάχιστον ενός έτους δεν υπάρχει καμιά αξιόπιστη είδηση ή πληροφορία για το ότι υπάρχει στη ζωή ο ασφαλισμένος και

β) Ο θάνατος του ασφαλισμένου είναι "σφόδρα πιθανός", εάν τούτο συνάγεται από τις ειδικές συνθήκες, υπό τις οποίες έγινε η εξαφάνιση του ασφαλισμένου και που κατά κοινή πείρα συνεπάγονται κίνδυνο για τη ζωή του (π.χ. ναυάγιο, πόλεμος, πυρκαγιά, σεισμός κ.λ.π.).

Η απόφαση του δικαστηρίου προϋποθέτει σχετική αίτηση του Φορέα, οίκοθεν ενεργούντος ή προκαλούμενος από ενδιαφερόμενο μέλος οικογενείας. Το δικαστήριο με την απόφασή του καθορίζει και την ημερομηνία της αφάνειας, εκτός αν υπάρχει ήδη δεδουλευμένο από προηγηθείσα δικαστική απόφαση.

Εάν μετά την απόφαση του δικαστηρίου, με μεταγενέστερη απόφαση που εκδίδεται με την ίδια διαδικασία ή αίτηση οποιουδήποτε άλλου που έχει έννομο συμφέρον, βεβαιωθεί ότι ο κηρυχθείς σε αφάνεια ευρίσκεται στη ζωή, διακόπτονται οι συνέπειες της πρώτης απόφασης, δηλ. η καταβολή σύνταξης για το μέλλον και μάλιστα από τη χρονολογία που θα ορίσει η δεύτερη απόφαση.

Με ειδικές διατάξεις εξομοιώνονται - από άποψη ασφαλιστική κατά πλάσμα του νόμου - με θάνατο και οι περιπτώσεις που:

α) Ο ασφαλισμένος θα καταστεί ανάπηρος εκ προθέσεως ή συνεπεία κακουργήματος ή πλημμελήματός του, εφόσον η ενοχή του έχει δικαστικώς βεβαιωθεί.

β) Ο δικαιούχος σύνταξης γήρατος ή αναπηρίας εκτίει ποινή στερητική της ελευθερίας του.

Και στις δύο αυτές περιπτώσεις τα μέλη της οικογενείας δικαιούνται τη σύνταξη που θα την έπαιρναν σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου.

Ο θάνατος του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου λόγω γήρατος ή αναπηρίας αποτελεί το παράγωγο γεγονός της συνταξιοδότησης των μελών της οικογενείας. Υπό την έννοια αυτή, το δικαίωμα δεν συνιστά κληρονομική ή άλλη διαδοχή στο δικαίωμα του θανόντος, αλλά σύσταση αυτοτελούς ex lege δικαιώματος απ'ευθείας στο πρόσωπο των νέων δικαιούχων (Ελ. Συνεδρίου 133/2000 ΕΔΚΑ 2000 σ.196 και εγκ. ΙΚΑ 9/1971).

Χήρα - χήρος. Οι σχετικές διατάξεις του ΙΚΑ και τα Καταστατικά των διαφόρων Ταμείων στο προκείμενο θέμα αναφέρονται στο δικαίωμα της **χήρας** και μόνο υπό ειδικές προϋποθέσεις (απορίας, αναπηρίας κ.λ.π.) και στο **χήρο**. Η διάκριση αυτή, σε βάρος των χήρων κρίθηκε ότι αντίκειται στις περί ισότητας διατάξεις του Συντάγματος. Στη συνέχεια, μετά από σχετική αμφιγαλάντευση ως προς την ανάγκη προσαρμογής ή μη της νομοθεσίας και υπέρ των χήρων⁽¹⁾ τα Δικαστήρια αποφάνθηκαν τελικά, ότι σε περίπτωση θανάτου της συζύγου, συντάξεως δικαιούται και ο χήρος, κατά τους κανόνες της ίσης μεταχείρισης, με βάση τις ισχύουσες διατάξεις των ασφαλιστικών Οργανισμών για τις χήρες, χωρίς δηλαδή τη θέσπιση νέων διατάξεων για τους χήρους, εφαρμόσαντα τα Δικαστήρια, την αρχή της "δημιουργικής ισότητας"⁽²⁾. Η εμφανισθείσα αυτή τάση της νομολογίας ώθησε την πολιτεία σε επανεξέταση του όλου θέματος και με το ν.2676/99, άρθρ. 62 θέσπισε τα κατωτέρω, τα οποία συμπλέουν με τις περί ισότητας διατάξεις, μειώνουν, όμως, τα πρότερον ισχύσαντα δικαιώματα για τις χήρες.

Η νέα διάταξη είναι αυτοτελής. Δεν συμπληρώνει, αλλά καταργεί ρητά υφιστάμενες ειδικές επί του αυτού αντικειμένου ρυθμίσεις, που έχουν καθιερωθεί με τυπικούς νόμους ή με Καταστατικές διατάξεις.

Από τις ρυθμίσεις της καταλαμβάνονται οι χήρες – χήροι, των οποίων ο θάνατος του ετέρου των συζύγων επήλθε μετά την 5.1.99, ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου. Επίσης, καταλαμβάνονται και οι επιζώντες από θάνατο που έχει ήδη επέλθει, εφόσον βεβαίως κατά τις προϊσχύουσες διατάξεις, ο επιζών σύζυγος, δεν συγκέντρωνε τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, αλλά συγκεντρώνει αυτές με τις νέες. Η διάταξη ευνοεί τους ήδη τελούντες σε χηρεία άνδρες, οι οποίοι απεκλείοντο της προστασίας, αν δεν είχαν τις πρόσθετες προϋποθέσεις της αναπηρίας, απορίας κλπ. που τάσσουν ακόμη οι καταστατικές διατάξεις κάθε φορέα. Επίσης, ευνοεί και τις χήρες, οι οποίες στερήθηκαν της σύνταξης διότι εργαζόνταν, αιτία που συνιστούσε λόγο διακοπής ή αναστολής της σύνταξης κατά το Καταστατικό του Ταμείου τους. Η διάταξη δεν άπτεται των περιπτώσεων των εκκρεμών δικών. Αυτές, αν διέπονται από ευνοϊκότερες διατάξεις κρίνονται με το δίκαιο που ίσχυε κατά τη χρονολογία του θανάτου (Διοικ. Πρωτ.: 5647/99 ΕΔΚΑ 2000 σ. 388

Οι ασφαλιστικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση του δικαιώματος που ισχύουν δεν θίγονται από τη νέα διάταξη. Παραμένουν ως έχουν. Στις προϋποθέσεις αυτές, έχουμε τη γνώμη ότι περιλαμβάνεται και αυτή που ορίζει τη διάρκεια του έγγαμου βίου μέχρι του θανάτου για τη θεμελίωση του δικαιώματος, καθώς και οι προβλεπόμενες εξαιρέσεις της. Υφισταμένων, λοιπών, των προϋποθέσεων, δικαίωμα σε σύνταξη έχει με τη νέα διάταξη:

α) Ο επιζών σύζυγος (χήρος-χήρα), ανεξαρτήτως ηλικίας, δικαιούται σύνταξη για μία τριετία από την πρώτη του επομένου του θανάτου μηνός.

β) Εάν κατά την ημερομηνία του θανάτου ο επιζών των συζύγων είχε συμπληρώσει το 40^ο έτος της ηλικίας του, η σύνταξη καταβάλλεται και μετά τη λήξη της τριετίας, εφόσον δεν εργάζεται ή δεν απασχολείται ή δεν λαμβάνει σύνταξη από οποιονδήποτε ασφαλιστικό Οργανισμό ή το Δημόσιο, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που λαμβάνουν σύνταξη από τον ΟΓΑ σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.4169/61. Σε περίπτωση, όμως, που εργάζεται ή απασχολείται ή λαμβάνει σύνταξη από οποιονδήποτε ασφαλιστικό Οργανισμό ή το Δημόσιο, πλην των προαναφερομένων συνταξιούχων του ΟΓΑ, η σύνταξη περιορίζεται στο 50%.

γ) Εάν ο επιζών των συζύγων κατά την ημερομηνία του θανάτου είναι ανάπηρος σε ποσοστό 67% και άνω, λαμβάνει όλο το ποσό της σύνταξης, ανεξαρτήτως άλλων προϋποθέσεων.

δ) Η σύνταξη που διακόπηκε ή καταβάλλεται μειωμένη, σύμφωνα με τα παραπάνω, επαναχορηγείται ολόκληρη μετά τη συμπλήρωση του 65^{ου} έτους της ηλικίας του επιζώντος των συζύγων, με την προϋπόθεση ότι δεν εργάζεται ή δεν απασχολείται ή δεν λαμβάνει σύνταξη, άλλως, εφόσον υφίσταται ένα από τα κωλύματα αυτά, λαμβάνει το 70% αυτής.

Από το συνδυασμό των αριθμημένων α' - δ' προϋποθέσεων προκύπτει ότι ο καταλειπόμενος χήρος – χήρα σε ηλικία μικρότερη των 40 ετών και κατά το θάνατο δεν είναι ανάπηρος σε ποσοστό 67% και άνω (περίπτ. γ'), δεν δικαιούται μετά τη λήξη της τριετίας (περίπτ. α') περαιτέρω συνταξιοδοτήσεως, έστω και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της περιπτ. β', παρά μόνο μετά το 65^ο έτος της ηλικίας (περίπτ. δ'), άνδρας – γυναίκα.

Πρέπει εν τούτοις να σημειώσουμε δύο άκρως ενδιαφέροντα σημεία του νόμου.

Πρώτο. Στην περίπτωση που ο επιζών σύζυγος είναι και συνταξιούχος από ίδιο δικαίωμα (γήρατος ή αναπηρίας), προφανώς από Φορείς που διέπονται από τη διάταξη, οι περιορισμοί του ποσού της σύνταξης μπορεί να γίνουν από τη σύνταξη της επιλογής του.

Δεύτερο. Ο νομοθέτης, επιδεικνύων την απαραίτητη ευαισθησία για τα δικαιούμενα συντάξεως παιδιά του θανόντος, προβλέπει ότι: «Εάν ο θανών καταλείπει τέκνα ανάπηρα ή ανήλικα ή σπουδάζοντα σε ανώτερες ή ανώτατες Σχολές και μέχρι του 24^{ου} έτους της ηλικίας τους που δικαιούνται σύνταξη σύμφωνα με τις γενικές ή καταστατικές διατάξεις κάθε ασφαλιστικού οργανισμού, η σύνταξη του επιζώντα των συζύγων που διακόπτεται ή το υπόλοιπο, σε περίπτωση που καταβάλλεται μειωμένη, επιμερίζεται στα τέκνα κατά ίσα μέρη».

Τέλος, να προσθέσουμε ότι ο νομοθέτης προέβη σε εξαιρέσεις είτε με ρητή αναφορά στο θέμα είτε έμμεσα, Ρητώς ορίστηκε ότι «Δεν υπάγονται στις ανωτέρω ρυθμίσεις όσοι λαμβάνουν πολεμική σύνταξη, εξ ιδίου δικαιώματος, όσοι λαμβάνουν σύνταξη με βάση τις διατάξεις των .1897/90 και 1977/91» (θύματα τρομοκρατίας και τρομοκρατών). Επίσης οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου του ΟΓΑ, ο οποίος λαμβάνει σύνταξη από οποιοδήποτε νομικό καθεστώς του Οργανισμού αυτού ή είναι ασφαλισμένος ή συνταξιούχος του ΟΓΑ.

Έμμεση εξαίρεση επέρχεται εκ του ότι η εμβέλεια των μέτρων περιορίζεται μόνο στους φορείς που υπάγονται στον έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοιν. Ασφαλίσεων.

Έτσι, δεν καταλαμβάνονται από τις διατάξεις του οι επιζώντες σύζυγοι από το θάνατο ασφαλισμένου συνταξιούχου Ταμείου που εποπτεύεται από άλλο Υπουργείο. Τέτοια Ταμεία είναι:

Τα Μετοχικά Ταμεία Στρατού, Ναυτικού, Αεροπορίας, που υπαγονται στο Υπουργείο Εθν. Άμυνας.

Το ΜΤΠΥ που υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών.

Το ΝΑΤ που υπάγεται στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.

Επίσης, δεν καταλαμβάνονται από τις διατάξεις του νέου νόμου και οι επιζώντες από θάνατο πολιτικού ή στρατιωτικού υπαλλήλου ή συνταξιούχου του Δημοσίου. Οι συνταξιοδοτούμενοι από το Δημόσιο διέπονται από τον κώδικα πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων, ο οποίος δεν θίγεται επί του παρόντος.

Κατά προέκταση των αμέσως ανωτέρω, από τις ρυθμίσεις του εξαιρούνται και οι επιζώντες σύζυγοι από το θάνατο τακτικού υπαλλήλου ΝΠΔΔ που συνταξιοδοτείται από το αυτό ή άλλο ΝΠΔΔ, κατά το σύστημα συνταξιοδότησης των δημοσίων υπαλλήλων με ειδικές διατάξεις όμοιες εκείνων του κώδικα πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων, είτε με παραπομπή στις διατάξεις αυτές (βλ.τα εν λόγω ΝΠΔΔ στο Κεφ.ΧV., παράγρ. Α/1/β).

Πρέπει, όμως, να διευκρινίσουμε ότι η «ρητή» ή «έμμεση» κατά τα ανωτέρω εξαίρεση από το νόμο ορισμένων Ταμείων και του Δημοσίου λειτουργεί ευνοϊκά υπέρ των επιζώντων συζύγων γιατί αποκλείει την εφαρμογή επ'αυτών των περιορισμών α-δ ανωτέρω, ως προς τη διάρκεια (τριετία) και το ποσό της σύνταξης (μετά την 3ετία). Δεν επεκτείνονται οι εξαιρέσεις στο δικαίωμα του χήρου στη σύνταξη της συζύγου του. Το δικαίωμα αυτό στηρίζεται και για τα ελάχιστα ως άνω Ταμεία και το Δημόσιο σε άλλες ειδικές διατάξεις ή στη προσημειωθείσα νομολογία που καθιέρωσε κανόνες ίσης μεταχείρισης.

Β' Σύνταξη λόγω θανάτου από το ΙΚΑ.

1.-Ασφαλιστικές προϋποθέσεις.

Για την απονομή σύνταξης στα μέλη οικογένειας λόγω θανάτου του προστάτου, διακρίνουμε το θάνατο συνταξιούχου από το θάνατο ασφαλισμένου.

Στην πρώτη περίπτωση, ο θάνατος συνταξιούχου του Ιδρύματος λόγω γήρατος ή αναπηρίας οποιασδήποτε βαθμίδας παρέχει δικαίωμα σε σύνταξη των μελών οικογενείας αυτού.

Όταν έχουμε όμως θάνατο ασφαλισμένου, δηλαδή προσώπου που δεν απέκτησε ιδιότητα συνταξιούχου κατά την ως άνω έννοια, τα μέλη της οικογενείας αυτού δικαιούνται σύνταξης εφόσον ο θανών είχε πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τις Η.Ε. που απαιτούνται για σύνταξη αναπηρίας, όπως αναλύονται στις περιπτώσεις α και β του κεφ. ΙV. παρ. Α/1 ανωτέρω, ήτοι 4.500 Η.Ε. οποτεδήποτε στο παρελθόν (περίπτ. α) ή 300 έως 4200 Η.Ε., αναλόγως της ηλικίας εμφάνισης της ηλικίας (περίπτ. β).

Αν λείπει μία από τις προϋποθέσεις αυτές, αρκεί η πραγματοποίηση 1500 Η.Ε. από τις οποίες 300 Η.Ε. τουλάχιστον κατά τα πέντε έτη που προηγούνται άμεσα του έτους που επήλθε ο θάνατος (α.ν.1846/51 άρθρ. 28 παρ. 6 όπως τελικά αντικ. με το ν.1902/90 άρθρ. 27 παρ. 1).

Οι ως άνω κατά περίπτωση Η.Ε. δεν απαιτούνται, εάν η αναπηρία οφείλεται σε βίαιο συμβάν που επήλθε κατά την εκτέλεση της εργασίας ή εξ αφορμής αυτής (εργατικό ατύχημα). Στην περίπτωση αυτή η σύνταξη απονέμεται χωρίς χρονικές (ασφαλιστικές) προϋποθέσεις.

Όταν το βίαιο συμβάν δεν επήλθε κατά την εκτέλεση της εργασίας ή με αφορμή αυτή (εξωεργατικό ατύχημα), για τη συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας αρκεί η συμπλήρωση του μισού αριθμού των Η.Ε. που περιγράψαμε ανωτέρω κατά περίπτωση.

Να προσθέσουμε ως εκ περισπού ότι, όπως σε κάθε περίπτωση, έτσι και στη παρούσα, και ο χρόνος ασφάλισης που διανύθηκε σε άλλο ομοειδή φορέα λαμβάνεται υπόψη για τη συμπλήρωση των κατά περίπτωση Η.Ε. με τους κανόνες της διαδοχικής ασφάλισης.

Τέλος, στις κατά περίπτωση Η.Ε. δύνανται να προστεθούν οι ημέρες από προαιρετική συνέχιση της ασφάλισης και από αναγνώριση της στρατιωτικής υπηρεσίας του θανόντος, γονικής και εκπαιδευτικής αδειάς περί των οποίων το κεφ. ΙΙ περ. Β/2 και 3/2-δ.

2.-Μέλη οικογένειας.

Σε περίπτωση θανάτου συνταξιούχου ή ασφαλισμένου που είχε τις «ασφαλιστικές προϋποθέσεις της προηγούμενης περίπτ. 1, το ΙΚΑ απονέμει σύνταξη στα πιο κάτω μέλη της οικογενείας του».

α) Επιζών σύζυγος (χήρα ή χήρος)

Η ιδιότητα της χήρας-χήρου προϋποθέτει έγκυρο γάμο (θρησκευτικό ή πολιτικό) που μέχρι του θανάτου δεν είχε ακυρωθεί ή λυθεί με δικαστική απόφαση.

Η χήρα ή ο χήρος, δεν δικαιούνται σύνταξη, εάν από την ημέρα τέλεσης του γάμου με το θανόντα ασφαλισμένο και μέχρι του θανάτου του δεν έχει παρέλθει θμνηο ή δεν έχει παρέλθει χρονικό διάστημα τουλάχιστον 24 μηνών, εάν ο θανών κατά την τέλεση του γάμου ελάμβανε από το ΙΚΑ σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας, έστω και εάν το δικαίωμα σε σύνταξη είχε ασκηθεί προ του γάμου η δε αναγνώρισή του έγινε μετά (ΣΤΕ 1651/88 ΔΕΝ 46.370).

Και στις δύο περιπτώσεις το κώλυμα συνταξιοδότησης αίρεται, εάν:

αα) Ο θάνατος οφείλεται σε ατύχημα εργατικό ή μη, εφόσον όμως το ατύχημα συνιστά νέο θανατηφόρο περιστατικό ανεξάρτητο τυχόν προηγούμενου, από το οποίο ο θανών είχε καταστεί ανάπηρος συνταξιούχος προ του γάμου.

ββ) Κατά τη διάρκεια του γάμου εγεννήθη ή με το γάμο κατά τον ΑΚ ενομιμοποιήθη παιδί, όχι όμως και εάν το παιδί που είχε γεννηθεί από την εξώγαμη σχέση, έχει αποβιώσει πριν από την τέλεση του γάμου (ΣΤΕ 4294/88 ΔΕΝ 46.370).

γγ) Η χήρα κατά το χρόνο του θανάτου του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου ευρίσκεται σε κατάσταση εγκυμοσύνης.

Κατά τα λοιπά ισχύουν οι περιορισμοί που σημειώσαμε ανωτέρω στις «Εισαγωγικές πρατηρήσεις» του παρόντος κεφαλαίου.

β) Σύνταξη παιδιών.

Σύνταξη δικαιούνται τα παιδιά (νόμιμα, νομιμοποιηθέντα, αναγνωρισθέντα καθώς και τα υιοθετημένα από τον ίδιο τον ασφαλισμένο ή συνταξιούχο – και όχι εκείνα που έχουν υιοθετηθεί μόνο από τον επιζώντα σύζυγο, εφόσον η υιοθεσία έχει γίνει τουλάχιστον ένα έτος πριν από το θάνατο του ασφαλισμένου ή τη χορήγηση σύνταξης αναπηρίας ή γήρατος στο θετό γονέα και ακόμη, εφόσον τα παιδιά δεν λαμβάνουν οπωσδήποτε σύνταξη από το ΙΚΑ (ΣΤΕ 469/87 ΕΚΑ 1987 σ.821). Μεταξύ των δικαιούχων παιδιών περιλαμβάνονται και τα φυσικά παιδιά της θανούσας μητέρας ασφαλισμένης ή συνταξιούχου.

Το αντίστοιχο δικαίωμά τους θεμελιούται, εάν είναι άγαμα και δεν έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους. Το όριο αυτό παρατείνεται στο 24^ο έτος αν σπουδάζουν σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές. Τα όρια ηλικίας δεν απαιτούνται εάν κριθούν ανάκανα για κάθε βιοποριστική εργασία και η ανικανότητά τους προϋπήρχε της συμπλήρωσης του 18^{ου} έτους ή του 24^{ου} τοιούτου αν σπουδάζει (ΣΤΕ 328/90 και 5445/95 ΕΔΚΑ 1996 σ.618). Στην περίπτωση αυτή η συνταξιοδότηση συνεχίζεται για όσο χρονικό διάστημα συνεχίζεται η ανικανότητα (α.ν.1846/51 άρθρ. 29 παρ. 6, όπως έχει τροποπ. με το ν.825/78 άρθρ. 5 παρ. 5).

Με παιδί που δικαιούται σύνταξη λόγω θανάτου εξομοιώνεται και η θυγατέρα ασφαλισμένου ή συνταξιούχου που έχει διαζευχθεί με υπαιτιότητα του συζύγου της ή με κοινή υπαιτιότητα ή που η σχετική δίκη περί διαζυγίου έχει διακοπεί λόγω θανάτου του συζύγου (ν.38/75 άρθρ. 8 παρ. 1). Το Ελ. Συνέδριο (ΕΣ 534/83 Ολομ.) έχει δεχθεί ότι η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στις περιπτώσεις που ο γάμος λύεται συνεπεία ανυπαίτιου λόγου διαζυγίου (συναινετικό διαζύγιο) ή συνεπεία αντικειμενικού κλονισμού της έγγαμης σχέσης χωρίς κήρυξη υπαίτιου του συζύγου ή χωρίς κοινή υπαιτιότητα και των δύο συζύγων, ενώ αντιθέτως έκρινε η Δ.Πρ.Αθ.13045/90 (ΕΔΚΑ 1990 σ. 41) σε ό,τι αφορά το συναινετικό διαζύγιο.

Ευνόητο είναι ότι, όπου χωρεί σύνταξη διαζευγμένης αυτή, καταβάλλεται μέχρι συμπλήρωσεως των ορίων ηλικίας που ισχύουν για τα λοιπά, άγαμα, τέκνα (18^{ου} ή 24^{ου}) ή η αναπηρία.

γ) Σύνταξη εγγονών και προγονών.

Σύνταξη δικαιούνται επίσης και οι κατά το χρόνο του θανάτου του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου ή του επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής ορφανοί από μητέρα και πατέρα εγγονοί και προγονοί που και στις δύο περιπτώσεις συντηρούντο κυρίως από το θανόντα ή τη θανούσα. Προγονοί θεωρούνται τα εκ προηγούμενου γάμου νόμιμα, νομιμοποιηθέντα, αναγνωρισθέντα ή και θετά τέκνα του ενός των συζύγων καθώς και τα φυσικά τέκνα της γυναίκας ως προς τον μετέπειτα νόμιμο σύζυγό της. Το δικαίωμα της σύνταξης των εγγονών και προγονών γεννάται και παρατείνεται, εφόσον συντρέχουν οι αυτές προϋποθέσεις ηλικίας, σπουδών ή ανικανότητας που ισχύουν για τα παιδιά του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου. Επίσης ισχύει κατ'αναλογία και η προϋπόθεση να μη συνταξιοδοτείται οπωσδήποτε ο εγγονός ή πρόγονος από το ΙΚΑ. Για την προϋπόθεση της συντήρησης ισχύουν όσα αναφέρονται στο επόμενο στοιχ. δ'.

δ) Σύνταξη γονέων.

Μετά το θάνατο του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου, σύνταξη μπορεί να απονεμηθεί και στους γονείς, εάν το βάρος της συντήρησής τους είχε κυρίως ο θανών. Στους δικαιούχους γονείς περιλαμβάνονται, ειδικά στο ΙΚΑ και οι θετοί, εφόσον η υιοθεσία είχε γίνει τρία τουλάχιστον έτη πριν από το θάνατο του υιοθετηθέντος, όχι όμως και ο πατριός και η μητριά.

Οι γονείς δικαιούνται σύνταξης, εάν η συμβολή του αποθανόντος παιδιού για τη συντήρησή τους κρίνεται ουσιώδης με βάση την εκτίμηση των πραγματικών συνθηκών και μάλιστα του ύψους του εισοδήματος του παιδιού, των τυχόν από άλλες πηγές εσόδων του γονέως, της συμβολής στη συντήρησή τους των τυχόν υπαρχόντων άλλων παιδιών, της κατάστασης της υγείας του γονέως καθώς και την εκτίμηση, εάν χωρίς την πρόσοδο και τη συμβολή του θανόντος, οι γονείς ήταν δυνατό να εξασφαλίσουν κατά τις εκάστοτε συνθήκες και τα δεδομένα της κοινής πείρας το ελάχιστο κατά τόπο και χρόνο όριο συντήρησης (ΣΤΕ 4798/77 ΔΕΝ 34.848, ΣΤΕ 3373/81 ΔΕΝ 38.796, 1652/86 ΕΔΚΑ 1987 σ.14, 1209/87 ΕΔΚΑ 1987 σ. 469, 1954/87 ΔΕΝ 44.309, 3465/87 ΕΔΚΑ 1988 σ. 24,2097/89, 2803/89, 2831/89 ΕΔΚΑ 1990 σ.33).

Η συνδρομή της προϋπόθεσης που αναφέρεται στην ουσιώδη συντήρηση των γονέων εκτιμάται με βάση τα πραγματικά δεδομένα κατά το χρόνο του θανάτου του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου (ΣΤΕ 1191/77 ΕΚΑ 1977 σ. 339).

3.- Ποσοστά σύνταξης.

α) Το ποσό σύνταξης που δικαιούται η χήρα ή ο χήρος ισούται με τα 70% της βασικής σύνταξης, δηλ. Του ποσού της σύνταξης χωρίς το συνυπολογισμό προσαυξήσεων λόγω οικογενειακών βαρών ούτε του επιδόματος απολύτου αναπηρίας που ελάμβανε ο θανών συνταξιούχος ή που θα ελάμβανε, εάν κατά την ημέρα του θανάτου του εκρίνετο ανάπηρος.

β) Το ποσό της σύνταξης για κάθε παιδί ισούται με τα 20% του ποσού της ίδιας σύνταξης. Εάν όμως το παιδί είναι ή καταστεί ορφανό από πατέρα και μητέρα (αμφοτερόπλευρη ορφάνια), το ποσοστό αυτό τριπλασιάζεται. Το παιδί

θεωρείται ότι διατελεί σε αμφοτερόπλευρη ορφάνια και εάν έχει μόνο πατριό ή μητριά. Το σύνολο όμως των συντάξεων της χήρας (ή του χήρου) και των παιδιών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 100% της σύνταξης του θανόντος ή εάν δεν υπάρχει χήρα ή χήρος δικαιούχος, το σύνολο της σύνταξης των παιδιών δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 80% της ίδιας σύνταξης.

Στην αντίθετη περίπτωση γίνεται ανάλογη μείωση της σύνταξης κάθε δικαιούχου.

γ) Το ποσό της σύνταξης των εγγονών και προγονών καθώς και των γονέων είναι για τον καθένα ίσο με το 20% της σύνταξης του θανόντος πλην της χήρας μητέρας, της οποίας είναι ίσο προς τα 40% της σύνταξης. Όλοι όμως αυτοί δικαιούνται σύνταξη, μόνο, αν δεν υπάρχει χήρα (ή χήρος) ή και παιδιά δικαιούχοι ή μολονότι υπάρχουν, με το σύνολο των ποσοστών των συντάξεων που δικαιούνται, δεν συμπληρώνεται το 100% της σύνταξης του θανόντος.

Κατά συνέπεια οι δικαιούχοι της ομάδος του εδ. γ, εάν μεν δεν υπάρχουν δικαιούχοι χήρα (ή χήρος) ή παιδιά, δικαιούνται βάσει των πιο πάνω ποσοστών (20 ή 40%) να καταλείμουν το ποσό μέχρι του συνόλου της σύνταξης του θανόντος, ενώ αν υπάρχουν, κατανέμεται σ'αυτούς βάσει των ιδίων ποσοστών το τμήμα της σύνταξης που απομένει μετά την ικανοποίηση του δικαιώματος σύνταξης της χήρας (ή χήρου) ή και των παιδιών.

Σε κάθε περίπτωση που το απομένον τμήμα της σύνταξης δεν επαρκεί για την ικανοποίηση του δικαιώματος σύνταξης όλων των δικαιούχων της ομάδος του εδ. γ, γίνεται ανάλογη μείωση του μεριδίου τους, χωρίς βέβαια να θιγεί το ποσοστό σύνταξης των δικαιούχων των εδ. α και β.

Τέλος, σε κάθε περίπτωση που λήγει το δικαίωμα ενός ή περισσότερων δικαιούχων μελών οικογενείας λόγω π.χ. γάμου, θανάτου κ.λ.π., επακολουθεί ανακατανομή των ποσοστών σύνταξης των υπολοίπων δικαιούχων ή και αναβιώνει το εν ηρεμία τελούν δικαίωμα μέλους ανήκοντος στην ομάδα γ, ώστε αυτά να αντιστοιχούν πράγματι προς τα οριζόμενα από το νόμο.

Γ' Σύνταξη λόγω θανάτου από τα ειδικά Ταμεία.

Στα ειδικά Ταμεία κύριας σύνταξης των Τραπεζοϋπαλλήλων οι προϋποθέσεις και οι λοιπές συνιστώσεως του συνταξιοδοτικού δικαιώματος των μελών οικογενείας του θανόντος ασφαλισμένου ή συνταξιούχου, δεν είναι όμοιες. Εμφανίζουν αισθητές διαφορές.

Με το θάνατο εξομοιούται απολύτως και η αφάνεια, η πρόκληση υπαίτιας αναπηρίας από τον ασφαλισμένο και η έκτιση ποινής στερητικής της ελευθερίας, περί των οποίων η παρ. Α' του παρόντος κεφαλαίου

1.- Ασφαλιστικές Προϋποθέσεις.

Το δικαίωμα σε σύνταξη αποκτούν τα κατά περίπτωση μέλη οικογενείας κάθε Ταμείου (βλ. Κατωτ. Περίπτ. 2), σε περίπτωση θανάτου:

α. Του **ασφαλισμένου**, μετά πό 5ετή Σ.Υ. στα ΤΣΠ-Τράπεζας Ελλάδος, ΑΤΕ και ΤΑΠ-ΕΤΒΑ και μετά από 10ετή Σ.Υ. στο ΤΣΠ-ΕΤΕ και ΤΑΠΙΛΤ.

Μάλιστα στο ΤΣΠ-ΑΤΕ και στο ΤΑΠΙΛΤ, τα οποία διέπονται από ανασυνταχθέντα κατά το 1987 Καταστατικά, προβλέπεται, επί πλέον ότι αν ο θάνατος οφείλεται σε εργατικό ατύχημα το δικαίωμα των μελών οικογενείας θεμελιώνεται ανεξαρτήτως χρόνου ασφάλισης του θανόντος.

Πλέον αυτού από το ΤΑΠΙΛΤ προστατεύεται ειδικώς και ο θάνατος που προέρχεται από βίαιο συμβάν εκτός εργασίας. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται 3ετής Σ.Υ.

Όπου οι ανωτέρω προϋποθέσεις είναι αυστηρότερες εκείνων που ισχύουν στο ΙΚΑ (βλ. ανωτ. παρ. Β/1), το μέλος της οικογένειας δύναται να επικαλεσθεί την εφαρμογή από το Ταμείο του των διατάξεων της νομοθεσίας του Ιδρύματος βάσει των κανόνων της ισοδύναμης ασφαλιστικής προστασίας (βλ.κεφ. ΧΙ).

β. Του **συνταξιούχου**, λόγω γήρατος ή αναπηρίας. Στην περίπτωση αυτή δεν αναζητούνται ασφαλιστικές προϋποθέσεις. Η ιδιότητα του θανόντος ως συνταξιούχου αρκεί για τη θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη στα μέλη της οικογένειας.

2.- Μέλη οικογένειας.

Ως μέλη οικογένειας δικαιούμενα σύνταξης νοούνται:

α. Ο επιζών σύζυγος (χήρα ή χήρος)⁽³⁾

Ωστόσο ο επιζών σύζυγος (χήρα ή χήρος) δεν δικαιούται συντάξεως εάν από την ημέρα τέλεσης του γάμου με τον θανόντα και μέχρι του θανάτου του δεν παρήλθεν:

Επί θανάτου ασφαλισμένου.

Στο ΤΣΠ: Τρ. Ελλάδα, ΕΤΕ και το ΤΑΠ-ΕΤΒΑ απαιτείται διάρκεια γάμου τουλάχιστον τριών (3) μηνών. Στο ΤΣΠ-ΑΤΕ και στο ΤΑΠΙΛΤ απαιτείται διάρκεια έξι (6) μηνών.

Επί θανάτου συνταξιούχου.

Στις περιπτώσεις αυτές η διάρκεια του γάμου προβλέπεται μακρότερη ως εξής:

Στο ΤΣΠ-Τρ. Ελλάδα και ΤΑΠ-ΕΤΒΑ απαιτείται ενός έτους έγγαμος βίος εάν ο γάμος έλαβε χώρα πριν καταστεί συνταξιούχος ο θανών και 24 μηνών έγγαμος βίος εάν ο γάμος έλαβε χώρα μετά την έξοδο σε σύνταξη του θανόντος.

Ειδικά όμως για τους συνταξιούχους των δύο αυτών Ταμείων που είχαν νυμφευθεί πριν την έξοδό τους από την υπηρεσία, απολύθηκαν όμως αυτής λόγω καταργήσεως θέσεως ή από άλλους υπηρεσιακούς λόγους απαιτείται τριών (3) μηνών έγγαμος βίος.

Στο ΤΣΠ-ΕΤΕ απαιτείται ενός έτους έγγαμος βίος εάν ο γάμος ετελέσθει πριν από την έξοδο του θανόντος σε σύνταξη και δύο ετών έγγαμος βίος εάν ούτος έλαβε χώρα μετά την έξοδο της υπηρεσίας.

Στο ΤΣΠ-ΑΤΕ τα χρονικά αυτά όρια διαφέρουν. Ορίζεται ότι προκειμένου για θάνατο εν ενεργεία ασφαλισμένου απαιτείται έξι (6) μηνών έγγαμος βίος και προκειμένου για θάνατο συνταξιούχου είκοσι τεσσάρων (24) μηνών έγγαμος βίος.

Οι ως άνω χρονικοί περιορισμοί δεν ισχύουν όταν ο θάνατος του ετέρου των συζύγων:

Οφείλεται σε απρόβλεπτο γεγονός.

Ή αν υφισταμένου του γάμου γεννήθηκε ή με το γάμο νομιμοποιήθηκε τέκνο.

Ή αν η χήρα κατά το χρόνο του θανάτου τελεί σε κατάσταση εγκυμοσύνης (ΑΥΥΠΚΑ Φ46/3/2186/87, ΔΕΝ 1988 σ.50).

Στο **ΤΑΠΙΛΤ** τα χρονικά όρια διαφέρουν αναλόγως αν πρόκειται για θάνατο ασφαλισμένου ή συνταξιούχου. Στην πρώτη περίπτωση απαιτείται διάρκεια γάμου έξι (6) μηνών. Τουναντίον σε περίπτωση θανάτου συνταξιούχου απαιτείται διάρκεια είκοσι τεσσάρων (24) μηνών.

Σε κάθε όμως περίπτωση το κώλυμα αίρεται αν, όπως και στις άλλες περιπτώσεις ο θάνατος:

Οφείλεται σε ατύχημα εργατικό ή μη ή σε οξεία λοιμώδη νόσο.

Ή αν υφισταμένου του γάμου γεννήθηκε ή με το γάμο νομιμοποιήθηκε παιδί.

Αν η χήρα κατά το χρόνο του θανάτου τελεί σε κατάσταση εγκυμοσύνης.

β. Παιδιά.

Το θέμα αυτό στο παρελθόν εμφανιζόταν με ποικιλία καταστατικών ρυθμίσεων γνώρισμα των οποίων ήταν η ανομοιομορφία της προστασίας από άποψη ορίου ηλικίας από Ταμείο σε Ταμείο, αλλά και μεταξύ ετεροφύλων παιδιών στο ίδιο Ταμείο⁽⁴⁾. Ήταν εμφανής η άνιση μεταχείριση αγοριών και θυγατέρων σε βάρος των πρώτων.

Την ποικιλόμορφη αυτή ασφαλιστική προστασία η Πολιτεία θέλησε να θέσει υπό ενιαίους κανόνες για όλα τα Ταμεία, πράγμα που επέτυχε με τους ν.997/79 άρθρ. 19 και ν.1140/81 άρθρ. 51, διατάξεις τις οποίες στη συνέχεια κατήργησε με το ν.1276/82 άρθρ. 24. Ακολούθως, με το ν.1902/90 άρθρ. 10 όπως αντικ. με το ν.1976/91 άρθρ. 9, θεσπίστηκαν νέες διατάξεις αναφερόμενες στη θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη στα παιδιά, διατηρώντας όμως τα δικαιώματα που είχαν θεμελιωθεί με το προηγούμενο καθεστώς.

Ως επιστέγασμα όλων αυτών ήρθε ο ν.2556/97 με το άρθρ. 20 παρ. 1 (ΔΕΝ 1998 σ.119), ο οποίος, αντικαθιστώντας τις δύο πρώτες διατάξεις από τις ανωτέρω, αλλά και καταργώντας ουσιαστικά το άρθρ. 24 του ν.1276/82, όρισε ότι:

«Το δικαίωμα σύνταξης που προβλέπεται από τις καταστατικές διατάξεις των ασφαλιστικών οργανισμών, πλην Ι.Κ.Α. και Ο.Γ.Α., για άγαμα παιδιά, αδέρφια, εγγονούς, προγονούς θανόντων ασφαλισμένων και συνταξιούχων, καθώς και το δικαίωμα προσαύξησης της σύνταξης γ'αυτά, παύει με τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας τους ή σε περίπτωση συνεχίσεως των σπουδών σε ανώτερα ή ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με τη συμπλήρωση του 24^{ου} έτους, εφόσον δεν ασκούν επάγγελμα ή δεν λαμβάνουν σύνταξη από δική τους εργασία.

Τα παραπάνω όρια ηλικίας δεν ισχύουν προκειμένου για παιδιά, αδέρφια, εγγονούς, προγονούς, που είναι ανίκανα για κάθε βιοποριστική εργασία, εφόσον η ανικανότητά τους επήλθε πριν από τη συμπλήρωση των προαναφερομένων ορίων ηλικίας.

Κάθε, αντίθετη, καταστατική, διάταξη, καταργείται.

Δικαιώματα που έχουν ήδη θεμελιωθεί με προϊσχύουσες διατάξεις, πλην των διατάξεων που αναφέρονται στην προσαύξηση της σύνταξης, εξακολουθούν να ισχύουν».

Η διάταξη κατήργησε ρητά τις αντίθετες Καταστατικές διατάξεις συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αφορούσαν τις διαζευγμένες θυγατέρες, που άγουν ηλικία μεγαλύτερη των ανωτέρω. Διατήρησε, όμως, η νέα διάταξη, τα δικαιώματα που έχουν θεμελιωθεί με προϊσχύσαντες κανόνες δικαίου.

Η παρ. 5 του άρθρ. 51 του ν.2084/92 με την οποία ο νομοθέτης ρύθμισε το θέμα της μείωσης της καταβαλλόμενης σύνταξης σε περίπτωση που η θυγατέρα, από μία ηλικία και μετά, έχει εισόδημα από άλλες πηγές ανώτερο από ορισμένα ποσά, δεν εθίγη. Η σχετική διάταξη ορίζει:

«η σύνταξη που καταβάλλεται από φορείς κύριας και επικουρικής ασφάλισης σε θήλεα τέκνα θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου πέραν του 18^{ου} έτους της ηλικίας ή του 24^{ου} εάν σπουδάζουν μειώνεται...»:

α) Κατά το 1/3 εφόσον το μέσο μηνιαίο ακαθάριστο πραγματικό εισόδημά τους, πέραν της σύνταξης (κύριας και επικουρικής), όπως αυτό προκύπτει από τη φορολογική δήλωσή τους, του προηγούμενου έτους, υπερβαίνει το 40πλάσιο του εκάστοτε Ημερομισθίου Ανειδίκευτου Εργάτη (ΗΑΕ).

β) Κατά το 1/2 εφόσον το κατά τα ανωτέρω μέσο μηνιαίο εισόδημα υπερβαίνει το 60πλάσιο του εκάστοτε ΗΑΕ.

Συνεπώς για θυγατέρες μέχρι 18 ετών ή 24 αν σπουδάζουν, δεν ανακύπτει θέμα μείωσης της σύνταξης βάσει της πιο πάνω διάταξης, αδιαφόρως εισοδήματος από άλλη πηγή. Επίσης δεν ανακύπτει θέμα μείωσης της σύνταξης, αδιαφόρως υπέρβασης των ανωτέρω ορίων ηλικίας, όταν η θυγατέρα είναι ανάπηρη ή ανίκανη για κάθε βιοποριστική εργασία με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67%.

Η αυτή διάταξη στο ακροτελεύτιο εδάφιο της ορίζει ότι "αυστηρότερες προϋποθέσεις προβλεπόμενες από τις καταστατικές διατάξεις των Ταμείων εξακολουθούν να ισχύουν".

Κατά το γράμμα της σχετικής διάταξης οι υποκείμενες σε μείωση της σύνταξης θυγατέρες υποχρεούνται σε υποβολή επικυρωμένου αντιγράφου του εκκαθαριστικού σημειώματος του φόρου εισοδήματος του προηγούμενου έτους στους φορείς **κύριας ασφάλισης** από τους οποίους χορηγείται η σύνταξη. Παρά ταύτα η πλέον σύμφωνη με τη λειτουργικότητα της διάταξης άποψη είναι ότι υποχρέωση υποβολής του σημειώματος αυτού έχουν όλες οι συνταξιοδοτούμενες θυγατέρες άνω των 18 ετών. Εν πάση περιπτώσει σε περίπτωση μη υποβολής της δήλωσης ο νόμος δεν προβλέπει κυρώσεις. Τώρα, γιατί το σημείωμα υποβάλλεται μόνο σε φορέα κύριας ασφάλισης και όχι και στον όμοιο επικουρικής, η σύνταξη του οποίου με τις αυτές προϋποθέσεις μειούται αντιστοίχως, δεν γίνεται κατανοητό.

Ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι ο προαναφερόμενος περιορισμός των ορίων ηλικίας των τέκνων κλπ. που δικαιούνται σύνταξης λόγω θανάτου του γονέα στο 18^ο ή 24^ο, αν σπουδάζουν, όριο ηλικίας, έναντι των μεγαλύτερων ορίων που ίσχυαν και η εξαίρεση από τη μείωση και των αναπήρων με ποσοστό ανικανότητας τουλάχιστον 67%, το πεδίο εφαρμογής της μείωσης που επιτάσσει ο ν.2084/92 άρθρ. 51 παρ. 5 περιορίζεται στις θυγατέρες:

Που είχαν θεμελιώσει δικαίωμα με προϊσχύσασες του νόμου 2556/97 διατάξεις και

στις μετά το ν.2556/97 θεμελιώσασες δικαίωμα, αλλά με αναπηρία με ποσοστό μικρότερο του 67%.

Αποτελεί, ωστόσο, ζητούμενο γιατί ο περιορισμός αναφέρεται μόνο στη σύνταξη των "θηλέων τέκνων" και όχι σε αγόρια, με τις αυτές προϋποθέσεις, καίτοι κατά τη θέσπισή της υπήρχαν Ταμεία που χορηγούσαν σύνταξη σε αγόρια μεγαλύτερων ηλικιών.

Οι Καταστατικές διατάξεις κάθε Ταμείου που προβλέπουν περικοπή της σύνταξης των θυγατέρων που έχουν εισοδήματα από άλλες πηγές, υποχωρούν προ της νέας ρύθμισης του ν.2084/92.

Θετά παιδιά. Τα Καταστατικά των ειδικών Ταμείων αναφέρονται κυρίως στα νόμιμα, νομιμοποιηθέντα και αναγνωρισθέντα παιδιά. Για τα θετά γίνεται ειδική μνεία και τάσσονται προϋποθέσεις προστασίας, από μερικά Ταμεία, άκρως αυστηρές, δηλωτικές της ασυμβατότητας με τις σύγχρονες αντιλήψεις επί του θέματος.

Ήδη, το άρθρ. 1561 του Α.Κ., όπως ισχύει, διαλαμβάνει ότι το ανήλικο θετό παιδί "έναντι του θετού γονέα και των συγγενών του (.....) έχει όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τέκνου γεννημένου σε γάμο⁽⁵⁾. Η διάταξη δεν άπτεται των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων, εκφράζει όμως τις επικρατούσες τάσεις, τάσεις που το ΣΤΕ διατύπωσε γλαφυρά σε αποφάσεις του. Δέχεται το ανώτατο διοικητικό Δικαστήριο ότι διατάξεις των Καταστατικών των Ειδικών Ταμείων που προβλέπουν προϋποθέσεις προστασίας των θετών παιδιών, δυσμενέστερες των γνησίων, είναι αντισυνταγματικές (ΣΤΕ: 305/81 2861/82 και 387/92, στην ΕΔΚΑ: 1981 σ. 204, 1982 σ.734 και 1994 σ.531 αντίστοιχα).

Οι τάσεις αυτές είναι πιο εμφανείς στο ν.2084/92 (άρθρ. 11 παρ. 2 και 27 παρ. 2), όπου τα θετά τέκνα αυτών που εισέρχονται στην ασφάλιση από 1.1.1993 εξομοιούνται απολύτως, ως προς το δικαίωμα σε σύνταξη λόγω θανάτου του γονέα τους, με τα νόμιμα, νομιμοποιηθέντα, αναγνωρισθέντα και τα φυσικά τέκνα της μητέρας. Η εξομοίωση επέρχεται με τη συνειδητή αποφυγή του νομοθέτου να προσδιορίσει γι'αυτά ειδικά χρονικά όρια τέλεσης της υιοθεσίας πριν από το θάνατο του ασφαλισμένου, ή πριν από τη συνταξιοδότηση του θανόντος συνταξιούχου, όπως κατά παράδοση προβλέπεται από τις νομοθεσίες όλων των φορέων και του Δημοσίου, για τους παλαιούς, πριν από την

1.1.1993, ασφαλισμένους τους.

Γίνεται δεκτό, από την άλλη πλευρά, για το θάνατο "παλαιού" ασφαλισμένου ή συνταξιούχου, ότι η θέσπιση κάποιων χρονικών περιορισμών στη διάρκεια της υιοθεσίας, ώστε να αποτρέπονται καταβολιεύσεις σε βάρος των φορέων, δεν συνιστούν παραβίαση του συντάγματος (Ελ.Συνεδρίου 129/2001 ΕΔΔΔΔ 2001 σ. 405).

Έτσι, με την επιφύλαξη θέσπισης κάποιου χρονικού ορίου διάρκειας της υιοθεσίας, τα θετά τέκνα δικαιούνται σύνταξης ως και τα γνήσια.

γ. Γονείς, αδελφές - αδελφοί.

αα. Οι Καταστατικές διατάξεις των περισσότερων από τα Ειδικά Ταμεία θέτουν διαφορετικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος στην μητέρα από εκείνες που απαιτούνται για τον πατέρα. Αναλόγως διαφορετικές είναι και οι ρυθμίσεις των αδελφών. Συγκεκριμένα στα ΤΣΠ: Τράπεζας Ελλάδος, ΕΤΕ και ΤΑΠ-ΕΤΒΑ ορίζεται:

"Μετά της χήρας συζύγου και των τέκνων της (.....) συντρέχει πάντοτε και η μητέρα του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου υπό τους όρους και περιορισμούς της επόμενης περίπτωσης".

Περαιτέρω, "η επόμενη περίπτωση" διαλαμβάνει, ελλείψει χήρας και τέκνων κατά την ημέρα του θανάτου, δικαίωμα σε σύνταξη αποκτά "ο ανίκανος προς εργασίαν πατήρ ή ο πατήρ ο υπερβάς το 60όν έτος της ηλικίας του και η μήτηρ του μετά 10ετή συντάξιμον υπηρεσίαν αποβιώσαντος ησφαλισμένου ή συνταξιούχου, εφ'όσον....."

Οι περιορισμοί που τίθενται στο δικαίωμα του πατέρα (ανικανότητα, υπέρβαση του 60ού έτους ηλικίας 10ετή ΣΥ) έναντι της μητέρας που το δικαίωμά της είναι απαλλαγμένο αυτών των όρων, είναι ανίσχυροι κατά την άποψή μας. Οι κανόνες ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών που επικαλεστήκαμε κατ'επανάληψη στην παρούσα παράγρ. Γ', επιβάλλουν εξίσωση των δικαιωμάτων του πατέρα με προσαρμογή αυτών προς το ευνοϊκότερο καθεστώς που είναι της μητέρας.

ββ. Σε περίπτωση θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου του ειδικού Ταμείου, ο οποίος δεν κατέλιπε χήρα-χήρο ή/και παιδιά δικαίωμα αποκτούν και οι από νόμιμο γάμο άγαμες **αδελφές και αδελφοί**. Για τα δικαιοδόχα συντάξεως της κατηγορίας αυτής μέλη οικογενείας, τα όρια ηλικίας για την προστασία τους ήταν διαφορετικά κατά Ταμείο.

Ωστόσο, με τη διάταξη του ν.2556/97, άρθρ. 20 παρ. 1, που παραθέτουμε υπό το στοιχ. β' ανωτέρω για τα παιδιά, τα όρια της ηλικίας για τη συνταξιοδότηση των αδελφών περιορίσθηκαν στο 18^ο ή σε περίπτωση σπουδών στο 24^ο υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι δεν ασκούν επάγγελμα ή δεν λαμβάνουν σύνταξη από δική τους εργασία.

Κατά τα λοιπά ισχύει και για την κατηγορία αυτή μελών οικογενείας ό,τι για τα "**παιδιά**" σημειώνουμε στο οικείο μέρος και τα κατωτέρω κατά Ταμείο.

γγ. Πρέπει, όμως, να τονίσουμε ότι το δικαίωμα της μητέρας, του πατέρα και των αδελφών συνδέεται αμέσως με την ανυπαρξία περιουσιακών στοιχείων που κυμαίνονται από Ταμείου σε Ταμείο.

Ειδικότερα, από το ΤΣΠ-Τράπεζας Ελλάδος και το ΤΑΠ-ΕΤΒΑ οι γονείς και αδελφοί συνταξιοδοτούνται εφόσον στερούνται άλλης προστασίας ή αξιόλογων περιουσιακών στοιχείων ή τα από κάθε πηγή μηνιαία εισοδήματά τους είναι κατώτερα του κάθε φορά βασικού μισθού του 9ου κλιμακίου του κύριου προσωπικού του ενιαίου μισθολογίου των Τραπεζών. Αν η σύνταξη μαζί με τα από κάθε πηγή εισοδήματα υπερβαίνουν το βασικό του ως άνω 9ου κλιμακίου περικόπτεται από αυτή το ποσό που υπερβαίνει τον ανωτέρω βασικό μισθό. Μεταγενέστερη μείωση των εσόδων τους κάτω του εν λόγω βασικού μισθού ή απώλεια ολική ή μερική των ως άνω αξιόλογων περιουσιακών στοιχείων ή απώλεια της άλλης προστασίας ή της ικανότητας για εργασία, δεν δημιουργεί δικαίωμα για σύνταξη γι'αυτούς, μεταγενέστερη όμως αύξηση των από κάθε πηγή εσόδων τους σε ετήσιο ποσό ανώτερο του 12πλάσιου του ανωτέρω βασικού μισθού ή απόκτηση αξιόλογων περιουσιακών στοιχείων ή άλλης προστασίας, επιφέρει την οριστική απώλεια του δικαιώματος για παραπέρα συνταξιοδότηση. (Καταστατικό ΤΣΠ-ΤΕ άρθρ. 8 και ΤΑΠ-ΕΤΒΑ Β.Δ.207/65, άρθρ. 18 παρ. 1 στοιχ. Δ και Ε).

Εν μέρει αναιρείται το τελευταίο μέρος της ως άνω διάταξης, με νεώτερη όμοια κατά την οποία "δεν διακόπτεται ούτε μειούται η σύνταξη (.....) λόγω μεταβολής της οικονομικής κατάστασης (.....) εφόσον η συνταξιοδότησή του, μετά τη συμπλήρωση του 30ού έτους της ηλικίας του, διήρκεσε πέραν των 15ετών, ή, εφόσον μετά 10ετή τουλάχιστον συνταξιοδότηση συμπλήρωσε το 60ό έτος της ηλικίας (ΑΥΕ 73763/Ε 1254/1964, ΦΕΚ 351 Β).]

Παρά την αμέσως ανωτέρω διάταξη πλείστες όσες αμφισβητήσεις θα μπορούσαν να διατυπωθούν για τη νομιμότητα της διαλυτικής αίρεσης κατά την οποία η μετά το θάνατο του ασφαλισμένου ή συνταξιούχου απόκτηση περιουσιακών στοιχείων από γονείς και αδελφές "επιφέρει την οριστική απώλεια του δικαιώματος για περαιτέρω συνταξιοδότηση".

Η πλέον σύμφωνη προς τις αρχές του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης άποψη είναι ότι το σε σύνταξη δικαίωμα γεννάται με το θάνατο του προσώπου από το οποίο εξαρτούν το δικαίωμα τα δικαιοδόχα σύνταξης μέλη οικογενείας, η ημερομηνία επέλευσης του οποίου (θανάτου) είναι κρίσιμη για την έρευνα της συνδρομής των προϋποθέσεων που απαιτούνται κατά περίπτωση (ΣΤΕ 1181/71 και contra Διοικ. Εφ.Θεσ. 240/91).

Από το **ΤΣΠ-ΕΤΕ** το δικαίωμα σε σύνταξη αποκτάται εφ'όσον αποδεδειγμένως συντηρούντο κυρίως υπ'αυτού. Η

σύνταξη τούτων περικόπεται καθ' ό ποσόν κέκτηνται εισόδημα ομού μετά της συντάξεως και αναστέλλεται κατά το ποσό που μαζί με τη σύνταξη έχουν εισόδημα, είτε από εργασία, είτε από τακτική ασφάλιση παροχή από οποιοδήποτε και πάσης φύσης ασφαλιστικό οργανισμό κύριας ή επικουρικής ασφάλισης (εξαιρουμένης μόνο της επικουρήσεως που λαμβάνεται από το Λογαριασμό Επικουρήσεως του Προσωπικού της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ της ΕΛΛΑΔΟΣ) ή του Δημοσίου ή εκ πάσης πηγής περιουσιακών στοιχείων, που υπερβαίνει το 15ο Κλιμάκιο του κύριου Προσωπικού. Η αναστολή γίνεται και αν ακόμη η σύνταξη αυτή καθ'εαυτήν των γονέων υπερβαίνει το ως άνω καθοριζόμενο ποσό.

Στην έννοια του εισοδήματος περιλαμβάνεται το πραγματικόν εισόδημα των πάσης πηγής περιουσιακών στοιχείων, το τεκμαρτόν εισόδημα από ιδιοκατοίκηση κατά το ποσόν, που κατά την κρίση του Δ.Σ., υπερβαίνει τον αναγκαιούντα εκ των βιοτικών αναγκών αυτών, απαραίτητον προς ιδιοκατοίκησιν κυρίας κατοικίας αυτού χώρον και κάθε εισόδημα το οποίο δύναται βασίμως να προκύψει από κατάλληλη χρησιμοποίηση των περιουσιακών στοιχείων τυχόν μη χρησιμοποιουμένων υπ'αυτού καταλήγως από οιονδήποτε λόγο.

Οι ανωτέρω Καταστατικές διατάξεις τυγχάνουν εφαρμογής εφόσον και καθόσον είναι αυστηρότερες εκείνων της παρ. 5 του άρθρ. 51 του ν.2084/92 που παραθέσαμε και αναλύσαμε ανωτέρω υπό το στοιχ. β' "παιδιά".

Από το **ΤΣΠ-ΑΤΕ** δικαίωμα σε σύνταξη αποκτούν οι γονείς και οι άγαμες αδελφές εφόσον είχε από το θανόντα όταν ζούσε ή προκύπτει από αντικειμενικά στοιχεία ότι η συντήρησή του βάρυνε κυρίως αυτόν και δεν έχουν δικό τους εισόδημα μεγαλύτερο από την κατώτατη σύνταξη του ΙΚΑ (Καταστατικό άρθρ. 17 παρ. 1).

Οι αδελφοί δεν αναφέρονται ως δικαιούχα πρόσωπα. Ισχύουν και στην προκειμένη περίπτωση οι περί ισότητας διατάξεις τις οποίες, κατά τη γνώμη μας, μπορεί να επικαλεσθεί ο ενδιαφερόμενος για να τύχει των παροχών.

Τέλος, από το **ΤΑΠΙΑΤ** οι γονείς δικαιούνται σύνταξης αν η συντήρησή τους βάρυνε κυρίως τον θανόντα ή τη θανούσα.

Η διάταξη (άρθρ. 44 παρ. 1 στοιχ. δ Καταστατικού) είναι ταυτόσημη με εκείνη του ΙΚΑ για την οποία βλ. παρ. Β ανωτέρω.

3.-Ποσό σύνταξης μελών οικογενείας.

Το κάθε μέλος της οικογενείας ή συνδυασμός μελών δικαιούται μέρος της σύνταξης που ελάμβανε ο θανών συνταξιούχος ή που θα ελάμβανε ο θανών ασφαλισμένος, αν καθίστατο ανάπηρος κατά την ημέρα του θανάτου του, στα ακόλουθα ποσοστά εκφραζόμενο.

ΤΣΠ: Τράπεζα Ελλάδος και ΕΤΕ.

α. Της χήρας ως αποκλειστικής δικαιούχου σε 60%.

β. Ενός τέκνου, ως αποκλειστικού δικαιούχου σε 50%.

γ. Επί χήρας και ενός τέκνου ή δύο τέκνων χωρίς την ύπαρξη χήρας σε 80%. Για κάθε ένα επί πλέον δικαιούχο η σύνταξη προσαυξάνεται κατά 5% της σύνταξης του θανόντος και μέχρι το πολύ το 95% αυτής οσοδήποτε και αν είναι οι δικαιούχοι.

δ. Προκειμένου για γονείς - αδελφές σε 40% εφόσον πρόκειται περί ενός δικαιούχου. Για κάθε ένα επί πλέον δικαιούχο της κατηγορίας αυτής η σύνταξη προσαυξάνεται κατά 8% της σύνταξης του θανόντος και μέχρι το πολύ το 64% αυτής.

Σε περίπτωση κατά την οποία κάποιο μέλος παύσει να δικαιούται σύνταξης, η σύνταξη των λοιπών μελών ελαττώνεται κατά το σχετικό ποσοστό και εάν απομείνει τελικά ένας δικαιούχος το ποσό της σύνταξης αυτού δεν μπορεί να είναι μικρότερο των ποσοστών α', β' και δ' ανωτέρω (60%, 50%, 40% αντίστοιχα).

ΤΑΠ-ΕΤΒΑ.

Τα ανωτέρω α' και γ' ποσοστά με τις προσαυξήσεις της γ' περίπτωσης ισχύουν αντίστοιχα και στο παρόν Ταμείο.

Στην περίπτωση β' αντί του 50% απονέμεται σύνταξη με ποσοστό 60%.

Τέλος στην περίπτωση δ' αντί του ποσοστού 40% απονέμεται σύνταξη με ποσοστό 50% επί ενός δικαιούχου και 60%, όταν οι δικαιούχοι είναι περισσότεροι του ενός.

ΤΣΠ-ΑΤΕ.

Άλλη συλλογιστική επικράτησε κατά την έγκριση του Καταστατικού του Ταμείου αυτού. Βάσει τούτου, όπως τροποποιήθηκε με την ΑΥΥΠΚΑ Φ46/3/2186/87 (ΔΕΝ 1988 σ.50), η σύνταξη επί της οποίας υπολογίζονται τα ποσοστά των μελών οικογενείας θανόντος **ασφαλισμένου** καθορίζεται κατ'αρχήν ανάλογα με τα έτη ασφάλισης που είχε ο θανών. Το ποσό αυτής προσαυξάνεται στη συνέχεια κατά 50%. Το προκύπτον σύνολο δεν μπορεί να υπερβεί το 80% των συντάξιμων αποδοχών.

Της κατά 50% προσαύξησης αποκλείονται:

Πρώτον: Οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο θάνατος του ασφαλισμένου επήλθε μετά την αποχώρησή του από την υπηρεσία έχοντας συμπληρώσει τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος λόγω γήρατος όχι όμως και το όριο ηλικίας.

Δεύτερον: Αυτοί των οποίων η σύνταξη διακόπτεται λόγω καταδίκης με αμετάκλητη δικαστική απόφαση και τους επιβλήθηκε στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων κατά τα άρθρ. 59-62 του Π.Κ. ή απολύθηκαν της υπηρεσίας για κατάχρηση, υπεξαίρεση απάτη πλαστογραφία περί την υπηρεσία⁽⁶⁾ οπότε το δικαίωμα μεταβιβάζεται στα μέλη της οικογενείας ωσάν ο καταδικασθής να αποβίωσε (βλ. στην αρχή της παρούσας παραγρ. Γ').

Εν πάση περιπτώσει τα ποσοστά των μελών οικογενείας, ορίζονται ως ακολούθως:

α) Στη χήρα-χήρο το 60% του ποσού του θανόντος-θανούσας.

β) Στα τέκνα εφόσον υπάρχει χήρα, το 20% του ποσού της σύνταξης του θανόντος για το πρώτο τέκνο που προσαυξάνεται κατά 5% για κάθε επί πλέον τέκνο και μοιράζεται αναλογικά μεταξύ των δικαιούχων τέκνων.

Το σύνολο της σύνταξης που δικαιούνται η χήρα και τα τέκνα, δεν μπορεί να είναι ανώτερο από το 95% του ποσού της σύνταξης του θανόντος, όσοι και αν είναι οι δικαιούχοι.

Αν το σύνολο της σύνταξης χήρας και τέκνων είναι μεγαλύτερο από το 95% του ποσού της σύνταξης του θανόντος, η σύνταξη όλων των δικαιούχων μειώνεται ανάλογα.

γ) Στα τέκνα, εφόσον δεν υπάρχει χήρα το 50% του ποσού της σύνταξης του θανόντος για το ένα τέκνο και το 80% του ποσού της σύνταξης του θανόντος για δύο ή περισσότερα τέκνα, το οποίο μοιράζεται σε ίσα μέρη μεταξύ των δικαιούχων τέκνων.

Σε περίπτωση που το τέκνο είναι ανίκανο για κάθε εργασία το ποσοστό της σύνταξής του αυξάνεται από 50% σε 60% του 80% του ποσού της σύνταξης του θανόντος.

δ) Στον κάθε γονέα ή σε κάθε άγαμη αδελφή, το 30% της σύνταξης του θανόντος, εφόσον δεν υπάρχουν χήρα ή τέκνα που δικαιούνται σύνταξη το σύνολο όμως της σύνταξης δεν μπορεί να υπερβεί το 80% του ποσού της σύνταξης του θανόντος.

Αν υπάρχουν χήρα ή τέκνα που δικαιούνται σύνταξη και εφόσον δεν εξαντληθεί το 80% του ποσοστού της σύνταξης του θανόντος, το υπόλοιπο ποσό που απομένει, μετά την ικανοποίηση των δικαιωμάτων της χήρας ή των τέκνων, μοιράζεται σε ίσα μέρη μεταξύ των γονέων και των άγαμων αδελφών.

ΤΑΠΙΛΤ.

Το ποσοστό της σύνταξης που δικαιούται κάθε μέλος της οικογενείας θανόντος ασφαλισμένου αντιστοιχεί:

α. Για τη χήρα-χήρο με το 60% του ποσού της σύνταξης του θανόντος-θανούσας.

β. Για κάθε τέκνο η σύνταξη σε 20% της σύνταξης του θανόντος - θανούσας και προκειμένου για τέκνο ορφανό και από τους δύο γονείς σε 60%, και από ένα γονέα σε 40%.

Πάντως , το σύνολο της σύνταξης της χήρας - χήρου και των τέκνων δεν μπορεί να υπερβεί το 100% της σύνταξης του θανόντος-θανούσας. Όταν δεν υπάρχει χήρα-χήρος η σύνταξη των τέκνων δεν μπορεί να υπερβαίνει το 80% της σύνταξης του θανόντος-θανούσας.

γ. Προκειμένου για γονείς, αδελφια και ορφανά από τους δύο γονείς εγγόνια και προγονοί δικαιούνται σύνταξης και παιδιά δικαιούμενα σύνταξης ή υπαρχόντων δεν εξαντλείται το 100% της σύνταξης του θανόντος-θανούσας.

Το ποσοστό της σύνταξης ενός εκάστου εξ αυτών με το 20% και της χήρας μητέρας με το 40% της σύνταξης του θανόντος-θανούσας.

Αν το ύψος της σύνταξης των περιπτώσεων α' και β' ή της περίπτωσης γ' υπερβαίνει το 100% της σύνταξης του θανόντος-θανούσας η σύνταξη κάθε δικαιούχου μειώνεται ανάλογα.

Υποσημειώσεις Κεφαλαίου V.-

• ΣτΕ: 4325/88 ΕΔΚΑ 1989 σ.222, 3552/92 ΕΕΔ 1994 σ.1022 και 1728/96 ΕΔΚΑ 1995 σ.202.

• Βλ.ΔΕΚ απόφ. της 20/3/1984 ΕΔΚΑ 1985 σ.263 για χήρο υπαλλήλου της ΕΕ και απόφ. 17.4.1997 για υπόθεση χήρου υπαλλήλου της ΔΕΗ. Ελ.Συνεδρ. 1283/96 ΔΕΝ 1996 σ.1016, ΣτΕ: 2435/97 ΔΕΝ 1997 σ.820, 2978/97

- Τα Καταστατικά των 5 Ειδικών Ταμείων, αναφέρονται στη χήρα και ορισμένα στον άπορο και ανάπηρο σύζυγο. Η επέκταση του δικαιώματος και στο χήρο, χωρίς την αίρεση της απορίας και αναπηρίας έγινε με το ν.2676/99 άρθρ. 62 (βλ. παράγρ. Α΄ παρόντος κεφ.).
- Βλ. Γ. Ψηλού: Ηλικία συνταξιοδότησεως θηλέων τέκνων ασφαλισμένων ή συνταξιούχων ειδικών Ταμείων, ΔΕΝ 1992 σ. 208.
- Παλαιότερα το άρθρ. 1579 του Α.Κ. όριζε ότι "από της υιοθεσίας το θετό τέκνο επέχει τάξη γνησίου τέκνου έναντι του υιοθετήσαντος".

Είναι αμφιβόλου νομιμότητας η διακοπή της σύνταξη αυτών που υπέπεσαν σε κατάχρηση κλπ. κατά της Τράπεζας (βλ. υποσ. 20 του Κεφ. ΙΙΙ.).